

Gyakorló pedagógusok továbbképzése a Sárospataki Tanítóképző Intézetben

A tudomány és technika gyorsuló fejlődése egyre jobban igényli a gyakorlati feladatmegoldásokat végző szakemberek folyamatos továbbképzését. Ez a permanens önképzés napjainkban minden szakma munkásának fontos feladata, de különös gondal kell törekedniük erre a pedagógusoknak, akiknek a ma iskolájában, a mai körülmények között, a ma emberét kell a jövő társadalmának alkotó emberévé formálniuk, akiknek a fejlődés jelenlegi stádiumában a holnap, a távoli jövő feladatainak megoldására kell tanítványaikat felkészíteniük. A jó pedagógus folyamatosan bővíti, állandóan korszerű szinten tartja általános műveltségét és mesterségbeli tudását s minden tevékenységében hatékonyan érvényesíti a korszerű nevelői szemléletet.

A pedagógusok szervezett továbbképzésének biztosítása az elmúlt években a Művelődésügyi Minisztérium és az Országos Pedagógiai Intézet irányításával elsősorban az illetékes tanácsi szervek feladata volt. A korszerű felfogás szerint azonban a *továbbképzésnek szervezetenként is kapcsolódnia kell az alapképzéshez*, arra kell épülnie. A továbbképzésben így egyre fontosabb szerephez jutnak azok az intézmények, amelyek a szakemberképzés alapfeladatait is megoldják. A pedagógusképző intézeteknek ezért ma már nemcsak az a feladatuk, hogy az ifjúságot a nevelés-oktatás jövőjébe tennivalóira kellően felkészítsék, hanem az is, hogy hatékonyabban járuljanak hozzá a szakma elméleti és gyakorlati fejlődéséhez s e fejlődésnek megfelelően folyamatosan segítsék a gyakorló pedagógusokat a korszerű ismeretek elsajátításában, a szakismeretek és szakmai gyakorlati eljárások fejlődésével való lépéstartásban, a gyakorlati feladatok korszerű megoldásában. Ennek az új koncepciónak megfelelően napjainkban már kialakulóban vannak az olyan továbbképzési formák, amelyeknek megszervezése, tartalommal, étellel való megtöltése az alapképzést ellátó szakintézetek közvetlen feladata. Siettetni ezt a fejlődést természetesen a postgraduális képzés bevezetésének egyre határozottabb igénye is.

Mint besegítő, a *Sárospataki Tanítóképző Intézet régóta szerepet kapott és vállalt a gyakorló pedagógusok továbbképzésében*. Alig volt megyénknek olyan pedagógus továbbképzési rendezvénye, amelyen intézetünk oktatói főleg pedagógiai, tantárgypedagógiai, lélektani és filozófiai előadásokkal ne működtek volna közre. Mivel oktatóink nagy terhelése miatt a különböző iskoláktól, tanácsi szervektől hozzánk érkező s egyre fokozódó igényeket már vállalni nem tudtuk, a tervszerűség és hatékonyság fokozása érdekében *együttműködési szerződést kötöttünk a Megyei Tanács VB Művelődésügyi Osztályával* s évekig ennek megfelelően vettünk részt a továbbképzésben. S bár elsősorban arra törekedtünk, hogy intézetünk különösen az alsó tagozatos szakfelügyelők, továbbá az általános iskolai testnevelés és ének szakfelügyelők továbbképzését segítse, rendszeresen részt vettünk az általános iskolai ne-

velők, főleg a tanítók közvetlen továbbképzésében is. A tanácsi szervek, a külső iskolák és az intézetünk által szervezett rendezvényeken (Pedagógiai Napok, tanfolyamok stb.) főleg a következő továbbképzési formákat alkalmaztuk: előadás, gyakorlóiskolai bemutató tanítás és ennek elemzése, a gyakorlóiskolában végzett matematikaoktatási kísérlet ismertetése, gyakorlati bemutatása és elemzése, ideológiai és pedagógiai továbbképzési tanfolyamok vezetése. A Művelődésügyi Minisztérium rendeletének és az OPI elképzelésének megfelelően *2 év óta elsősorban az egyéves szakmai-módszertani tanfolyamra összpontosítjuk erőnket*, melynek keretében közvetlenül szervezzük és oldjuk meg az alsótagozati szakfelügyelők és munkaközösség-vezetők korszerű továbbképzését. A Továbbképzési Kabinet választja ki és osztja be a tanfolyam résztvevőit, fedezi a tanfolyam költségeit, a tanfolyam megszervezése, a tartalmi feladatok megoldása pedig intézetünk feladata.

A továbbiakban ennek a továbbképzési formának főbb tartalmi és szervezeti problémáit szeretném vázolni azért, hogy tanfolyamunk elemző bemutatásával segítsem a hasonló tanfolyamok eredményesebb szervezését, hogy e tapasztalatok s más intézetek tapasztalatainak hasznosítása folytán kialakuljon egy olyan alapvető továbbképzési forma, amelyre alapozva az egyes intézetek hatékonyabban oldhatják meg korszerű továbbképzési feladataikat. Teszem ezt azért is, mert e továbbképzési forma megindításakor s azóta is szélesebb körben merült fel az illetékesek, az érdekeltek részéről ennek igénye.

Mivel a feltételek hiánya miatt intézetünk nem vállalhatja minden alsó tagozatos tanító továbbképzését, az *egyéves szakmai-módszertani tanfolyam* fő feladatát az alsó tagozatban működő tanítók továbbképzésére alkalmas, azok továbbképzését ellátó káderek képzésében, az alsótagozati szakfelügyelők és munkaközösség-vezetők korszerű továbbképzésében, rajtuk keresztül a gyakorló tanítók folyamatos művelésében, képzettségének korszerűsítésében látjuk. Arra törekszünk, hogy tudatosítsuk, terjesszük a pedagógia, tantárgypedagógia, lélektan modern megálipításait, kutatási eredményeit, amelyek alapvető feltételei, jellemzői a nevelő-oktató-képző munka korszerűsítésének s amelyek elterjesztése, gyakorlati felhasználása éppen ezért igen fontos feladat. Arra törekszünk, hogy a gyakorló pedagógusokban kedvezően formáljuk, elmélyítsük a nevelés-oktatás-képzés korszerű szemléletét, tudatosítsuk hatékony megoldásának feltételeit, lehetőségeit, korszerű eszközeit és eljárásait. A tanfolyamnak fontos feladata az is, hogy felkészítse, ösztönözze a résztvevőket az önálló továbbfejlődésre, a tudás és szemlélet szakadatlan korszerűsítésére, segítse őket a mélyebb szakismeretek megszerzésében, a pedagógiai gyakorlat tudományosabb igényű elemzésében, az eredményesebb pedagógiai eljárások kimunkálásában és alkalmazásában.

Az elmúlt két évben a *tanfolyamot elvégezte* megyénk minden alsó tagozatos szakfelügyelője, továbbá 44 alsó tagozatos munkaközösség-vezető.

A tanfolyam munkájában az érvényes rendelkezéseknek megfelelően *150 órával számolunk*. Ennek nagyobb részében, 80 órában a tanfolyamisták az intézetünkben szervezett foglalkozásokon vesznek részt, 70 órát pedig a tanfolyammal kapcsolatos feladatok otthoni egyéni megoldására bízósítunk. Ideológiai-lélektani-nevelésméleti témák feldolgozására fordítjuk a rendelkezésre álló idő csaknem 40%-át, azaz az intézetben 22, otthon 34, összesen 56 órát, a didaktikai-tantárgypedagógiai témák feldolgozására pedig a tanfolyamra felhasználható idő több mint 60%-át, azaz az intézetben 58, otthon 36, összesen 94 órát. Ezt az arányt többek között az is indokolja, hogy az ideológiai-lélektani-nevelésméleti témák feldolgozásában jobban lehet építeni az otthoni egyéni tanulmányokra, a tantárgypedagógiai feladatok megoldásában viszont nagyobb szerepe van az oktató közvetlen vezetésének, a tanfolyam csoportmunkájának. Ehhez járul még az is, hogy a tantárgypedagógiai témákra biztosított óraszámából 14 órát gyakorlóiskolai óralátogatásra és az órák tervszerű elemzésére fordítunk. Bár a szervezésben lehetnek bizonyos módosítások, a tanfolyam eredményes szervezeti rendjét a mellékelt kimutatás szerint fejlesztettük ki.

Az adott keretek között a tanfolyam anyagát úgy igyekeztünk kialakítani, hogy annak feldolgozása hatékonyan segítse a gyakorló pedagógusok korszerű szemléletének fejlődését, továbbá ezzel együtt a gyakorlati oktató-nevelő munka továbbfejlesztését. Ennek megfelelően a tanfolyamon az alábbi fontosabb témaköröket dolgoztuk fel:

1. Ideológiai-lélektani-nevelésméleti témák:

- a) A társadalmi lét és tudat mai problémái. Társadalmunk jelenlegi állapota és jellemzői. — A világnézeti nevelés ismeretelméleti kérdései.
- b) A személyiség általános jellemzése, megismerésének lehetőségei, eszközei, módszerei. — Az önálló tanulói tevékenység helye, szerepe, pszichológiai motívumai az iskolai nevelőmunká-

Kimutatás

az egyéves szakmai—módszertani tanfolyam szaktárgyak szerinti foglalkozásainak órabeosztásáról

A foglalkozás ideje	Témák órászáma			Összesen	Didaktikai és metodikai témák órászámai									Egyéb	Összes órászám
	Ideológia	Lélektan	Neveléselmélet		Didaktika	Anyanyelvi	Környezetismereti	Számтан	Gyak. fogl.	Rajz	Ének	Testnevelés	Összesen		
tantárgypedagógia															
A) Foglalkozás az intézetben															
1. Június 4. hete 4 nap	2	2	3	7	3	4	2	—	2	2	2	2	17	—	24
2. Október 2. hete 2 nap	—	2	—	2	—	2	2	4	—	—	—	2	10	—	12
3. Január 1. hete 4 nap	2	5	4	11	6	5	—	2	—	—	—	—	13	—	24
4. Április 1. hete 2 nap	—	—	2	2	—	3	—	2	2	2	2	—	11	—	13
5. Június 3. hete 1 nap						1	1	1	1	1	1	1	7	—	7
Összesen:	4	9	9	22	9	15	5	9	5	5	5	5	58	—	80
B) Otthoni egyéni tanulás	10	12	12	34	8	8	3	5	3	3	3	3	36	—	70
Intézeti és otthoni foglalkozás együtt	14	21	21	56	17	23	8	14	8	8	8	8	94	—	150
C) Zárófoglalkozás az intézetben (Június 3. hete 2 nap)	1	1	1	3	1	1	1	1	1	1	1	1	8	3	14

ban. — A 6—10 éves tanulók értelmi, érzelmi, akaratú életének pszichológiai sajátosságai; a fejlesztés problémái. — A legújabb pszichológiai kutatások jelentősége az iskolaérettség, a pályaválasztás és a különböző nevelési problémák megoldásában. Konkrét pszichológiai vizsgálatok, kísérletek.

c) A nevelési folyamat. — A világnézeti nevelés folyamata. — A tanító nevelőmunkája, tervezése, szervezése, megvalósítása. — Nevelési eredményvizsgálat a tanító tevékenységében.

2. Didaktikai-tantárgypedagógiai témák:

a) Az oktatás korszerűsítésének általános problémái. Az ismeretek, jártasságok és készségek kialakításának, a képesség kifejlesztésének korszerű feladatai. — Az oktatási folyamat korszerű értelmezése. — Az osztály-, csoportos és egyéni foglalkozás problémái. — Az oktatás hatékony módszerei az alsó tagozatban. — Az ellenőrzés korszerű megoldása. — Az audiovizuális eszközök fogalma, felhasználásának lehetőségei, tennivalói.

b) Az olvasás, olvasási készség és az önálló ismeretszerzés problémája az általános iskola 1—4. osztályaiban. — A beszédkészség fejlesztése az alsó tagozatos anyanyelvi tárgyak tanítása során (olvasás, fogalmazás). — Nyelvtani alapfogalmak és helyesírási jártasságok, készségek kialakítása. — A programozás lehetőségei, a feladatlapok tervezése, alkalmazása, értékelése az alsó tagozatos nyelvtan-helyesírás tanításában. — Az audiovizuális taneszközök alkalmazása a nyelvi tárgyak óráin, különös tekintettel a fogalmazás tanítására. — A gyakorlás, ellenőrzés, értékelés, korszerű tudásmérés az anyanyelvi tárgyak oktatásában. — Az anyanyelvi tárgyak közötti koncentráció mint az ismeretek megszilárdításának egyik eszköze.

— A környezetismeret korszerű oktatásának fontosabb kérdései. — Audiovizuális eszközök alkalmazása a környezetismereti órákon. — A bemutatás néhány sajátos formája a környezetismeret oktatásában.

— A matematikatanítás sajátos didaktikai feladatai. (A problémamegoldó gondolkodás fejlesztésének módszertani kérdései; a matematikatanítás-tanulás folyamatának alapelvei és új vonásai; a matematikai ismeretek alkalmazása, ellenőrzése, értékelése, osztályozása.) — A matematika tanításában alkalmazott módszerek és eszközök. — A matematikatanítás szervezeti kérdései (osztály-, csoportos és egyéni foglalkozás; óramodellek ismertetése és elemzése). — A matematikaoktatás korszerűsítésére irányuló törekvések. (A korszerűsítések tartalmi és módszertani irányelvei; matematikai alapfogalmak: halmaz, reláció, függvény, algebrai és geometriai elemek, kombinatoriai, valószínűségszámítási, statisztikai, matematika logikai vonatkozások.) — A matematika oktatásában használatos korszerű eszközök (színes rudak, Diener-készlet, szöges tábla, logikai készlet, feladatlapok stb.) és használatuk.

— A gyakorlati foglalkozás tantárgypedagógiájának korszerű problémái (tantárgyi jellege és funkciójának elvi kérdései; a nevelés-oktatás-képzés és összefüggése a gyakorlati foglalkozás oktatásában; az alkalmazott módszerek szaktárgyi sajátosságai; az ellenőrzés-értékelés; az óravázlat).

— A rajzi gondolkodás sajátosságai és annak kialakítása az alsótagozati rajzoktatásban a jelenlegi tantervi anyag keretei között. — Rajz- és festégyakorlati feladatmegoldások; óravázlatok osztályonként és munkakeretenként.

— Az ének-zene tantárgypedagógia korszerű kérdései (feladatok, óramodellek, segédeszközök, a fogyatékos hallásúak problémája, ellenőrzés-értékelés, az iskolarádió alkalmazása). — Az éneklési készség fejlesztésének főbb tennivalói.

— Testnevelés tantervezés a korszerű szemlélet kialakítása céljából. — Testnevelésméleti alapfogalmak és gyakorlatok. — A testnevelési munka tervezése, tanmenet, óravázlat készítése. A korszerű óratervezés elvei. Ellenőrzés, értékelés a testnevelés órán.

Fenti témák elméleti anyagának feldolgozásához, a gyakorlati felhasználás kimunkálásához a tanfolyamisták az előadók bevezetése, irányítása alapján *ottthon* áttanulmányozzák a kijelölt szakirodalmat. Ezen túlmenően a feldolgozott elméleti anyagot igyekeznek alkotóan felhasználni saját gyakorlati tevékenységükben. Ezzel kapcsolatban tervszerűen gyűjtik a tapasztalatokat is és megfigyeléseikről beszámolnak az intézeti foglalkozásokon. A tantárgypedagógiákban kijelölt gyakorlati feladatokat elvégzik: minden résztvevő készít s tanítási óra után elemző minden alsótagozatos tantárgyból 3—3 óravázlatot és azokat értékelés céljából az utolsó előtti foglalkozás alkalmával az illetékes oktató rendelkezésére bocsátja, továbbá ezzel együtt beadja 3 különböző tanulmányi eredményű tanuló füzetét, illetve rajzát és gyakorlati munkáját s ezek értékelését, osztályozását röviden írásban is elemzi. Minden tanfolyamista az első intézeti foglalkozás alkalmával választ egyet a kijelölt záródolgozati témákból s a kidolgozáshoz a konzultáló szaktanár irányításával év közben áttanulmányozza, kijegyzeteli a szükséges elméleti anyagot, kísérletet végez, gyakorlati megfigyelést gyűjt, majd a tapasztalatokat megfelelő elméleti indokolással elemzi és május végéig minimálisan 20 gépelt, oldal terjedelmű tanfolyamdolgozatot készít.

A *tanfolyam anyagának feldolgozása az intézetben* előadással, szemináriumi foglalkozással és konzultációs óra keretében, otthon pedig egyéni foglalkozással történik. Az intézetben 5 foglalkozást szervezünk s ezek általában 2—4 naposak. Az *első foglalkozás* alkalmával megbeszéljük az évi programot, tisztázzuk a feladatokat, a felkészüléssel kapcsolatos tennivalókat, az írásbeli feladatok és gyakorlati feladatmegoldások módjait, továbbá feldolgozzuk néhány téma legfontosabb összefüggéseit, problémáit. — Az *évközi foglalkozásokon* sort kerítünk a különböző témák fontosabb elméleti kérdéseinek kifejtésére. Segítséget nyújtunk a kijelölt alapvető irodalom bizonyos feldolgozásához s az előírt gyakorlati feladatok megoldásához. Ezenkívül a hallgatók bizonyos tantárgypedagógiai gyakorlati feladatokat is megoldanak: Az elméleti anyag illusztrálására, alátámasztására, a korszerű módszerek, hatékony eljárások, eszközök alkalmazásának bemutatására, tudatosítására a tantárgypedagógiai oktatók vezetésével óralátogatásokat végeznek a gyakorlóiskolában és elemzik a szerzett tapasztalatokat; feladatlapokat, tantárgy-teszteket készítenek; neveltségi eredményvizsgálatot, továbbá egy-két tárgyból tudásszintmérést terveznek, végeznek, elemznek, értékelnek. A szakfelügyelők számára külön foglalkozásokon igyekszünk összefoglalni s elemezni a szakfelügyeleti ellenőrzés korszerű elméleti kérdéseit és azok gyakorlati alkalmazásának, érvényesítésének bemutatására a sárospataki általános iskolában különböző konkrét ellenőrző feladatokat oldottunk meg. — A *zárófoglalkozásokon* az oktatók sort kerítenek a tantárgypedagógiákhoz otthon készített és elemzett óravázlatok, a tanfolyamisták által véleményezett és beadott tanulói füzetek és egyéb gyakorlati feladatmegoldások elemzésére, megbeszélésére, értékelésére, továbbá a hatékonyabb feladatmegoldások tudatosítására. Ezen túlmenően a feldolgozott anyagot szaktárgyanként beszélgetéssel összefoglaljuk, melynek során különös figyelmet fordítunk annak számonkérésére, hogy az elméleti anyagot a tanfolyamistáknak hogyan sikerült mindennapi gyakorlati munkájukban érvényesíteniük. A zárófoglalkozáson különösen nagy gondot fordítunk a tanfolyamisták által készített záródolgozatok szaktárgyak szerinti kis csoportokban történt megbeszélésére, elemzésére. Ennek jól bevált menete: A dolgozat készítője beszámol témaválasztásáról, munkájának célkitűzéséről, a feladatok megoldásáról, a nehézségekről, eredményekről, a témával való foglalkozás gyakorlati hasznáról, a gyakorlati nevelő-oktató munkában való felhasználás lehetőségeiről, a további tervekről. Ezután a jelenlevők kérdésfelvetései, hozzászólásai következnek, majd a dolgozatot konzultáló szaktanár által megjelölt, felvetett fontosabb problémákat vitatják meg s végül a szaktanár összefoglalóan értékeli a dolgozatot.

Fentiekben kívül az intézeti foglalkozásokon a tanfolyamisták kérésére délutánonként, *konzultációs órák* keretében lehetőséget biztosítunk a következő gyakorlati feladatmegoldásokra, tapasztalatcsere-tájékoztatóra: A tantárgypedagógiai oktató és gyakorlóiskolai nevelő vezetésével bemutatjuk a gyakorlóiskola szertárát, egy-egy alsótagozati tárgy korszerű szemléltető eszköztárát, nevelői óravázlatokat, óramodelleket, tanmeneteket, munkaterveteket, a tanulói füzeteket, majd a tapasztalatokat megbeszéljük s a helyes megoldásokat tudatosítjuk. — Ismertetjük továbbá a modern audiovizuális oktatástechnikai eszközöket, azok felhasználásának legfontosabb didaktikai, tantárgypedagógiai problémáit. — Konzultációs lehetőséget biztosítunk arra is, hogy a tanfolyamisták az otthoni gyakorlatban tapasztalt nehezebb nevelési, oktatási, tantárgypedagógiai problémákat, eseteket, szituációkat felvessék s azok helyes megoldásának módjait megbeszéljük. — Bevezetjük őket a pedagógiai kutatómunkával kapcsolatos legfontosabb szakirodalmi és könyvtárhasználati ismeretekbe és gyakorlatokba.

Az intézetben szervezett foglalkozásokra délelőttönként 6—6 órát fordítunk. A délutánokat a tanfolyamisták a feldolgozott anyaggal, a dolgozattal és egyéb felmerült problémákkal kapcsolatos konzultációra, könyvtári munkára, a kötelező irodalommal való foglalkozásra, a tanfolyamhoz anyaggyűjtésre, egyéni nevelési-oktatási tapasztalataik kicserélésére stb. használják fel.

A tanfolyamon külön *számonkérésre*, vizsgáztatásra nem kerül sor. Ezt szolgálja egyrészt a tanfolyamzáró dolgozat és annak megvédése, elemzése, másrészt az év közben feldolgozott ismeretanyag év végi összefoglalása, gyakorlati felhasználásának megbeszélése, végül pedig a beadott gyakorlati feladatmegoldások (elemzett óravázlatok, tanulói munkafüzetek, egyéb munkák) értékelése.

A tanfolyam elvégzéséről a résztvevők *bizonyítványt* kapnak s munkájukról a tanfolyamvezető külön *értékelést* készít és azt a Továbbképzési Kabinet rendelkezésére bocsátja. Az értékelésben elsősorban a tanfolyamista gyakorlati nevelő-oktató munkájának szakfelügyeleti minősítésére és a tanfolyamzáró dolgozatok szaktanári értékelésére építünk.

A *tanfolyam hatékonyságát* a tanfolyamisták, szakfelügyelők és oktatók megállapításai, írásos beszámolóí egyaránt bizonyítják. A tanfolyamisták szerint a tanfolyam a résztvevők számára komoly továbbképzési formát jelent s igen hasznos. Anyaga s annak feldolgozási módja korszerű, megfelel az iskola, az élet igényeinek, a nevelők képzettségi fokának. Sokrétűségét igényli az alsó tagozatban folyó nevelő-oktató munka jellege, természete. Eredményes a tanfolyam, mert a legfontosabb korszerű pedagógiai ismeretek tervszerű, átfogó feldolgozását adja; a résztve-

vöket segíti abban, hogy kiegészítsék, bővítsék, rendszerezék, összefoglalják korszerű pedagógiai-szakmai ismereteiket; tudatosítja azok gyakorlati alkalmazásának lehetőségeit, hatékony formáit s kellő elméleti és gyakorlati segítséget ad a nevelés-oktatás-képzés tudatosabb, tervszerűbb szervezéséhez, eredményesebb végzéséhez. A tanfolyam nagy eredménye a résztvevők szerint az, hogy sikeresen tudatosítja a korszerű pedagógiai szemléletet s megerősíti a hallgatókban a továbbfejlődés szükségességét, a mindig korszerűbbre, hatékonyabbra való törekvés igényét, kialakítja, elmélyíti azt a törekvést, hogy folyamatos tervszerű önképzéssel fokozzák munkájuk hatékonyságát. Vannak, akik ezen túlmenően abban is látják a tanfolyam hasznát, hogy megtanítja a résztvevőket arra, hogyan kell keresni, kutatni, dolgozni, ha valamilyen témával tudományosabb igénnyel kívánnak foglalkozni. Ugyanakkor nem lebecsülendő az a hatás sem, amely a hallgatói kollektíva együttes munkavégzésében, az egymás közti tag tapasztalatcsere, tapasztalatszerzési lehetőségek kihasználásában valósul meg. Mindez azt mutatja, hogy a tanfolyamisták egy alkotó továbbképzési forma tudatos résztvevői s a tanfolyam nagymértékben hozzájárul szakmai-pedagógiai tudásuk, gyakorlati tapasztalatuk fejlődéséhez, egész személyiségük gazdagodásához. A tanfolyam eredményességét bizonyítják a szakfelügyelők ama megállapításai is, amelyek arra vonatkoznak, hogy a tanfolyamisták a tanfolyamon tanultakat természetesen s jól gyümölcösztetik, a gyakorlati nevelő-oktató munkában szép eredményeket érnek el s a feladatok korszerű megoldásához sok segítséget adnak a többi nevelőnek is.

A tanfolyam intézeti munkánk fejlődése, eredményes végzése szempontjából is jó hatása. A továbbképzés összekötő kapocs az intézet és az élet között s elősegíti, hogy intézetünk tevékenysége társadalmunk igényeit jobban kielégítse. Arra ösztönzi oktatóinkat, hogy ne szakadjanak el a mindennapi iskolai gyakorlattól, hogy mindig számoljanak az adott helyzettel, a gyakorlat körülményeivel, s ezek figyelembevételével keressék, kutassák az iskolai tevékenység eredményesebb, hatékonyabb végzésének lehetőségeit, eljárásait, eszközeit. Mai társadalmunk egyre fokozottabban, határozottabban igényli, hogy a tanítóképző intézet hasson az életre, befolyásolja, fejlessze a mindennapi iskolai gyakorlatot, segítse a tanítókat gyakorlati feladataik minél eredményesebb megoldásában, irányítsa az alsó tagozatban folyó nevelő-oktató munkát. Az a tapasztalatunk, hogy a továbbképzés, különösen ez a tanfolyam, fontos szerepet játszik abban, hogy intézetünk e társadalmi igény kielégítésében is szép fejlődést mutat.

Az eredmények mellett ugyanakkor utalnunk kell két égető problémára, nehézségre is. Az oktatók és hallgatók — bár elfogadják a szervezeti korlátokat — egyaránt vallják, hogy egy év nem elegendő a tanfolyam célkitűzésének megvalósításához. A kiválasztott teljes anyag feldolgozása igen fontos, de mélyebb elsajátításához — a gyakorló nevelők mindennapi nagy elfoglaltsága miatt is — hosszabb időre, legalább két évre lenne szükség. Kísérletképpen érdemes lenne a tanfolyam ilyen szervezésével is próbálkozni, a kétféle szervezés eredményeit összehasonlítani s a végleges forma kialakításában ennek megfelelően dönteni. — További nehézséget jelent a tanfolyamisták számára az elméleti anyaghoz és a záródolgozathoz szükséges szakirodalom beszerzése. Intézetünk a legfontosabb szakirodalmat biztosítja ugyan a tanfolyamisták számára, de kívánatos lenne, hogy mind az általános iskolák, mind a Továbbképzési Kabinet szerezzék be ezeket s bocsássák a tanfolyamisták és más magukat önállóan továbbképző pedagógusok rendelkezésére.

Külön szólnunk kell a *tanfolyami hallgatók* jó hozzáállásáról, *eredményes munkájáról* is. Tevékenységük, érdeklődésük mély hivatásszeretetet tükröz s azt mutatja, hogy fontosnak tartják a fejlődést, igénylik a korszerű szakmai-pedagógiai elmélet s hatékony eljárások megismerését, továbbá: akarják, tervezik a felhasználását. E jó munkáért az illetékes tanácsi szerveknek mindkét évben azt javasoltuk, hogy a tanfolyamot végzett nevelőket szorgalmas, a szabad idejük nagy részének feláldozását is jelentő eredményes munkájukért megfelelő anyagi megbecsülésben is részesítsék. Ennek megoldására többféle lehetőséget is látunk. Az egyik formaként azt javasoltuk, hogy a záródolgozatot a Továbbképzési Kabinet fogadja el pályamunkának és a szakdolgozatot értékelő intézeti oktató véleményének megfelelően I—II—III. díjjal jutalmazza. Ezen túlmenően javasoltuk azt is, hogy a szakfelügyelet figyelje a tanfolyamot végzetek munkáját, azok eredményeit, a tanfolyamon tanultak felhasználásának hatékonyságát s pár év múlva ennek figyelembevételével részesítsék külön is rendkívüli feljebb sorolásban, differenciált bérezésben őket.

Ezekben kívántam röviden vázolni, ismertetni egyéves szakmai-módszertani tanfolyamunk szervezését, összefoglalni az azzal kapcsolatos tapasztalatainkat. A tanfolyam tartalmi és szervezeti problémáit nem zártuk le. Munkánk során tervszerűen keressük a még hatékonyabb megoldási lehetőségeket, módokat s ezért folyamatosan gyűjtjük a tapasztalatokat, elemezzük eredményeinket, hogy ezek figyelembevételével szervezzük meg a következő évi tanfolyamot. Olyan hatékony továbbképzési forma kialakítására törekszünk, amely a továbbképzésben résztvevők cselekvő részvételével valósítja meg a nevelő-oktató-képző munka gyakorlati tapasztalatainak szembesítését és integrálását a korszerű ismeretekkel s optimális hatékonysággal segíti az iskolai nevelés-oktatás továbbfejlesztését, egyre korszerűbb megvalósítását.

FÜGGELÉK

Tanfolyamdolgozati témák az 1972/73. évi egyéves szakmai-módszertani tanfolyam hallgatói részére

I. Ideológiai, lélektani, nevelésméleti témák konkrét vizsgálódással:

a)

1. A falusi pedagógus feladatai a felnőtt lakosság világnézeti nevelésében
2. A néptömegek és a személyiség történelmi szerepének bemutatása az 1—4. osztály oktatásában
3. Az összefüggések megláttatása, elvi és gyakorlati feladatai az alsó tagozatban
4. A materialista világnézet megalapozásának lehetőségei és feladatai a 6—10 éves gyermeknél.

b)

5. A szokások kialakításának pszichológiai problémái
6. A gondolkodás fejlesztésének lehetőségei az alsó tagozatban
7. Az 1—4. osztályos tanulók érzelmi életének megfigyelése és elemzése
8. Az alkotóképesség pszichológiai összetevőinek (képzlet, gondolkodás, motiváció) vizsgálata egy alsó tagozati osztályban

c)

9. A közösségi nevelés alapozásának elvi-gyakorlati- és metodikai kérdései az 1—4. osztályban
10. A nevelőmunka tervezésének elvi-gyakorlati követelményei és megoldási módja az alsó tagozatban
11. A világnézeti nevelés eredményvizsgálata az 1—4. osztályban
12. A kisdobos rajzvetés elvi-gyakorlati- és metodikai kérdései az 1—4. osztályban
13. A nevelési folyamat tervezése és megszervezése az alsó tagozatban.

II. Didaktikai-tantárgypedagógiai témák konkrét vizsgálódással:

a)

1. A csoportos oktatás jelentősége és alkalmazása az alsó tagozatban
2. A feladatlapok alkalmazásának elvi kérdései és megvalósulása egy alsó tagozati osztályban, tantárgy oktatásában
3. Az ellenőrzés (tudásmérés) korszerű követelményei s megvalósulása az alsó tagozati oktató-nevelő munkában
4. A hátrányos helyzetű tanulókkal való foglalkozás elvi és gyakorlati problémái
5. A (gyenge és kitűnő) tanulók segítésének elvi és gyakorlati kérdései
6. A tanulók önálló munkájának elvi kérdései s megvalósulása az alsó tagozati oktatásban
7. Az audiovizuális eszközök alkalmazásának

főbb elvi és gyakorlati kérdései az alsó tagozat egy-egy tantárgyának, osztályának oktatásában.

b)

8. Az olvasás, az olvasási készség és az önálló ismeretszerzés feladatainak korszerű megoldása az alsó tagozatban
9. A beszéd-készség fejlesztése az alsó tagozatos anyanyelvi tárgyak tanítása során (olvasás, fogalmazás)
10. A nyelvtani alapfogalmak és helyesírási jártasságok, készségek kialakításának elvi és gyakorlati kérdései
11. A programozás lehetőségei, a feladatlapok tervezése, alkalmazása, értékelése az alsó tagozatos nyelvtan-helyesírás tanításában
12. Az audiovizuális taneszközök alkalmazása a nyelvi tárgyak óráin, különös tekintettel a fogalmazás tanítására
13. A gyakorlás, ellenőrzés, értékelés; korszerű tudásszintmérés az anyanyelvi tárgyak tanításában
14. A tárgyak közötti koncentráció mint az ismeretek megszilárdításának egyik eszköze.

c)

15. A feladatlapok alkalmazásának lehetőségei és módjai a környezetismereti órákon
16. A környezetismeret „Otthon” című témakörének szerepe a tanulók technikai ismereteinek, munkára és önállóságra nevelésének szolgálatában
17. Azonos tárgyú oktatófilm és tv-adás kritikai elemzése és összehasonlító értékelése
18. A környezetismeret „Iskola” című tárgykörének jelentősége a tanulók erkölcsi arculatának fejlesztése szolgálatában.

d)

19. Egy számtan-mértan tanítási egység feldolgozása változatos óramodellek keretében
20. A tanulók önálló munkáját biztosító módszerek és szervezeti formák a számtan-mértan tanításában
21. A szöveges feladatok szerepe a problémamegoldó gondolkodás fejlesztésében
22. A szabályjátékok szerepe az értelmi erők fejlesztése terén
23. A visszajelentés, ellenőrzés módszerei, a tanulók tudás és gondolkodás szintjének mérése a számtan-mértan órákon
24. A számtan-mértan tanítás szervezeti formái.

e)

25. A koncentráció lehetőségei és helyes megvalósítása az alsó tagozatos gyakorlati foglalkozás órákon

26. A gyakorlati foglalkozás a sokoldalúan képzett új típusú ember kialakításának szolgálatában.

f)

27. Képességfejlesztési tapasztalataim a rajztanítás különböző munkakereteiben

28. Készségfejlesztési tapasztalataim a rajztanítás különböző munkakereteiben.

g)

29. Modern szemléltetési módok az alsó tagozati ének-zenei nevelésben

30. Az ének-zene tárgy koncentrációs lehetőségei és módjai más tárgyakkal az általános iskola alsó tagozatában

31. Az ének-zene tárgy tanulásának tudatformáló hatása az alsó tagozatban

32. A gyermek-, a játék- és az üttörődalok szerepe az alsó tagozati nevelés szolgálatában

33. Az alsó tagozatos ének-zene oktatás szerepe az érzelmi nevelésben.

h)

34. Az alsó tagozati testnevelési tanterv mozgásanyagának elemzése

35. A játék szerepe az alsó tagozati testnevelésben

36. A tornaterem nélküli iskolák testnevelésének problémái

37. A korszerű óratervezés problémái, óramodellek.

DR. KERÉKGYÁRTÓ IMRE

Budapest

A pedagógus és a társadalom

„A tanítók idejét a haza szent tulajdonának kellene nézni, templom meglopása azt vele elvesztettetni.”

Bolyai Farkas (1831)

A TÁRSADALOM változásait nyomon követik az egyes pályák változásai is. Elég csak éppen belelapoznunk egy neveléstörténeti könyvbe, hogy az egykori *rab-szolga pedagógus* útjának főbb állomásait nyomon kísérhessük. Mátyási József az 1800-as évek elején kissé ironikusan írta, hogy Magyarországon a magyar nyelvet *deákocskák, félpapok, kiszolgált katonák* és vagyonukat elherdált tisztartók tanítják. Vele egyidőben írja az egyik kortársa, hogy *a vándorcirkuszosok, búcsúk árusai*, ha megunták kőbor életüket, tanítani mentek.

A pedagógus pálya hazánkban tulajdonképpen a *Ratio educationis* óta vált tisztességes foglalkozássá. Nem cáfolhatja meg senki ezt a tételünket azzal, hogy 1777 előtt is voltak országos, sőt világhírű pedagógiai intézményeink és pedagógusaink. Ezek ugyanis legfeljebb elméletileg foglalkoztak a népoktatással, gyakorlatilag kö-zép- vagy felsőfokú intézményekben működtek. Másrészt vagy valamelyik egyház papjai voltak, vagy mint világiak egyházi iskolában fejtették ki tevékenységüket. A *Ratio educationis* intézkedései szerint „a tankerületek székhelyén a nemzeti minta-, vagy elemi iskolák(ban) ... a népoktatás mellett a vidéki tanítókat is kiképzik. Ezek a normális iskolák tehát osztrák mintára népiskolák és pedagógiumok egy-szerre.” (Szekfű Gyula Magyar történet IV. 532. Bp. 1935.) Nem véletlenül jegyzi meg a történetíró, hogy az 1796-i országgyűlés viharos lelkesedéssel szavazott meg a francia háborúk költségeire 50 000 újoncot, 10 000 lovat, 20 000 ökröt, kétmillió négyszázezer mérő gabonát, majdnem négymillió mérő zabot a monarchiának, és cserébe csupán néhány külkereskedelmi könnyítést és egy *tanítóképző intézetet* kért, az uralkodótól. A valamelyest is színvonalas tanítóképzés ennek ellenére hazánkban csak 1868-ban indult meg.